

**Голові разової спеціалізованої вченої
ради Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна
професору Олександру ГАВРИЛЕНКУ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022**

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Варнавської Кароліни Андріївни на тему
«Міжнародно-правове регулювання статусу правозахисників»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 29
– Міжнародні відносини за спеціальністю 293 – Міжнародне право

Актуальність теми дисертаційної роботи. Створення та підтримання безпечних і сприятливих умов, за яких громадянське суспільство може здійснювати свою діяльність без перешкод та загроз для безпеки, сприяє державам у виконанні їхніх міжнародних зобов'язань у галузі прав людини, без яких рівність, підзвітність та верховенство права серйозно послаблюються. Важливу роль у цій сфері відіграють правозахисники, до числа яких однойменна Декларація 1998 року відносить кожну особу, яка індивідуально та спільно з іншими, здійснює заохочення і захист прав людини та основних свобод. Правозахисники працюють у всіх регіонах світу і в контексті різних проблем, зокрема розвитку, міграції, протидії корупції та політичної трансформації. Їхня діяльність може мати різну спрямованість, як-от: з'ясування обставин порушень прав людини, збір інформації та її розповсюдження, підтримка жертв порушень прав людини, сприяння демократичним перетворенням з метою розширення участі людей у процесі прийняття рішень, що визначають їхнє життя тощо. Поряд із цим правозахисники роблять внесок у покращення соціальних, політичних та економічних умов, зменшення соціальної та політичної напруженості, а також підвищення рівня обізнаності населення про права людини.

Однак, незважаючи на означене, багато правозахисників у всьому світі стають жертвами порушень їхніх прав людини, які спрямовані проти них самих чи проти організацій і механізмів, через які вони працюють.

З огляду на вищевказане, обрана тематика дисертаційного дослідження Варнавської К.А. є актуальною, вчасною і значимою для науки міжнародного публічного права, зокрема, для захисту осіб, які займаються правозахисною діяльністю.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження Варнавської К.А. відповідають критеріям новизни, обґрунтованості та достовірності. Результати проведеного дисертаційного дослідження у вигляді авторських наукових положень, висновків, пропозицій та рекомендацій мають високий ступінь обґрунтованості, який підтверджується аналізом і узагальненням концепцій, підходів, положень міжнародно-правових актів і судової практики. Дисертантка володіє матеріалом, відчувається ґрунтовне опрацювання джерел і вдале володіння сучасними методами наукового дослідження. Структура дисертації є логічною і відповідає обраній темі дослідження. Робота відзначається послідовністю, взаємозумовленістю концепції і результатів, змістовним матеріалом та аргументованістю.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першою у вітчизняній доктрині міжнародного права комплексною науковою працею, в якій здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення наукового завдання, що полягало у з'ясуванні міжнародно-правової основи щодо статусу правозахисника, особливостей його змісту; визначенні категорії осіб, що підпадають під термін «правозахисник», а також характеристики існуючого інституційного механізму їх захисту на міжнародному універсальному і регіональному рівнях. У результаті

проведеного дослідження було вироблено нові положення, спрямовані на удосконалення та розвиток сучасної доктрини міжнародного публічного права щодо дотримання прав людини правозахисників.

Заслуговує на увагу низка положень дисертаційного дослідження. Дисертанткою ґрунтовно охарактеризовано міжнародно-правові акти універсального і регіонального рівнів щодо регулювання статусу правозахисників; окрема увага зосереджена на здійсненні аналізу та наданні характеристики положень статутних актів органів міжнародної кримінальної юрисдикції. Зокрема, автор зазначає, що на міжнародному універсальному рівні відсутній єдиний юридично обов'язковий договір, яким було б урегульовано статус правозахисників. Разом з тим, в роботі акцентовано увагу, що незважаючи на те, що Декларація про правозахисників 1998 р. сама по собі не є юридично обов'язковим документом, вона була прийнята консенсусом Генеральної Асамблеї ООН і, отже, являє собою сильне політичне зобов'язання держав щодо її реалізації.

Заслуговує на позитивну оцінку висновки авторки про те, що за відсутності в Декларації 1998 р. визначення поняття «правозахисник» і стандартизованої процедури визначення такого статусу, вирішальне значення в питанні ідентифікації та визначенні особи як правозахисника має саме правозахисний характер її діяльності, яка може здійснюватися як на добровільних засадах, так і на професійній основі; бути безоплатною або оплачуваною.

У роботі приділено увагу питанню щодо забезпечення права на свободу зібрання та об'єднань, свободи вираження поглядів і права на захист у контексті діяльності правозахисників. Автор цілком слушно наголошує на тому, що реалізація означених прав нерозривно пов'язана з правом оскаржувати превалюючі в суспільстві думки, пропонувати альтернативні ідеї та можливістю публічно висловлювати свої погляди, а

отже вони не повинні піддаватися жодним обмеженням, окрім тих, що є допустимими згідно з відповідними міжнародними зобов'язаннями держав та стандартами в цій сфері.

У дисертаційній роботі автором виокремлено перешкоди та порушення, з якими стикаються правозахисники у своїй діяльності (вбивства, страти без судового розгляду, насильницькі зникнення, тортури, довільні затримання, фізичні погрози, кримінальне переслідування, обмеження проводити демонстрації, прирівнювання до «іноземних агентів», осіб, які ведуть «підривну» діяльність або пов'язані з «терористами», онлайн-цькування тощо); охарактеризовано практичні випадки таких порушень та визначено заходи захисту і забезпечення прав людини правозахисників.

У роботі вперше охарактеризовано досвід міжнародних неурядових міжнародних організацій у захисті прав правозахисників. Акцентовано, що їх діяльність є невід'ємною складовою загального інституційного механізму; підкреслено їх внесок у покращення становища правозахисників та вплив на удосконалення нормативно-правової основи; моніторингу та фіксації випадків порушень прав цієї категорії осіб.

Здобувачкою опрацьовано та висвітлено досить значний обсяг прецедентної практики міжнародних правозахисних органів щодо захисту прав людини правозахисників, що свідчить про ґрунтовне та глибоке дослідження досліджуваного питання.

Дискусійні положення дисертації. Відзначаючи високий теоретичний рівень наданої на рецензування дисертаційної роботи, її практичну значимість та наукову новизну, маємо звернути увагу на наявні в ній дискусійні моменти. Окремі питання залишилися поза увагою автора.

На нашу думку, практичну складову дисертаційного дослідження посилив би розділ, присвячений імплементації міжнародно-правових норм у національне законодавство України щодо захисту прав правозахисників.

У роботі авторка акцентує увагу на концепції вразливості жінок-правозахисниць. Хотілося б почути думку щодо факторів, що є основою означеного явища і на можливих шляхах його усунення.

Висловлені зауваження жодним чином не ставлять під сумнів теоретичне і практичне значення дослідження, а мають характер наукової дискусії та окреслюють авторові перспективи подальших наукових досліджень.

Повнота викладу одержаних результатів. Результати дисертаційної роботи повністю відображено в публікаціях. Основні теоретичні положення і висновки дисертації К.А. Варнавської викладені у 8 наукових працях, з яких 3 статті – у наукових фахових виданнях України, а також 5 тез наукових доповідей, які відображають найважливіші висновки даного дослідження, що є достатньою мірою логічними та обґрунтованими. Кількість наукових публікацій здобувача є достатньою, їхній зміст не є тотожним.

У дисертації повно і вичерпно викладено зміст власних досліджень дисертантки, зроблено посилання на наукові праці здобувачки. Перелік цих праць також міститься у списку використаних джерел. Усі публікації пов'язані з темою роботи та розкривають її зміст.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано дисертанткою самостійно, усі сформульовані в ньому положення та висновки з рекомендаціями обґрунтовані на основі особистих досліджень автора. Для аргументації окремих положень використані праці інших

науковців, на які зроблені посилання. В індивідуальних наукових працях застосовано лише авторські ідеї та розробки.

Дисертація К.А. Варнавської на тему «Міжнародно-правове регулювання статусу правозахисників» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019).

Загальний висновок.

На підставі вищенаведеного можна констатувати, що дисертація Варнавської Кароліни Андріївни на тему: «Міжнародно-правове регулювання статусу правозахисників» за рівнем теоретичної обґрунтованості, новизною та практичним значенням її результатів є завершеною самостійно виконаною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 29 – Міжнародні відносини за спеціальністю 293 – Міжнародне право.

Рецензент

доцент кафедри міжнародного і
європейського права юридичного
факультету Харківського
національного університету
імені В. Н. Каразіна, к.ю.н., доцент

Ліна ФОМІНА

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 13:52:53 04.10.2023

Назва файлу з підписом: Рецензія Фоміна Л. .pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 149.2 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Рецензія Фоміна Л. .pdf
Розмір файлу без підпису: 131.1 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Фоміна Ліна Олександрівна
П.І.Б.: Фоміна Ліна Олександрівна
Країна: Україна
РНОКПП: 3339009988

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 13:52:50 04.10.2023

Сертифікат виданий: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг
Серійний номер: 382367105294AF970400000008B80B004E701501
Тип носія особистого ключа: ЗНКІ криптомодуль ІІТ Гряда-301
Алгоритм підпису: ДСТУ-4145
Тип підпису: Кваліфікований
Тип контейнера: Підпис та дані в CMS-файлі (CAdES)
Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Олександру ГАВРИЛЕНКУ
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційну роботу Варнавської Кароліни Андріївни на тему
«Міжнародно-правове регулювання статусу правозахисників»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
29 – Міжнародні відносини за спеціальністю 293 – Міжнародне право**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Становище правозахисників у всьому світі викликає велике занепокоєння. За інформацією Фронт Лайн Дефендерс (Front Line Defenders) станом на кінець вересня 2023 року зафіксовано 979 активних випадків Defenders-at-Risk. Правозахисники стикаються з численними загрозами, нападами, виявами до них недовіри і навіть ворожості як з боку органів влади, так і з боку засобів масової інформації та суспільства в цілому. Ця ворожість корениться частково в нерозумінні ролі правозахисників, а також може бути пояснена інструменталізацією їхньої діяльності певними соціальними, економічними та політичними суб'єктами. Ці труднощі посилюються незнанням самими правозахисниками механізмів та важелів, які вони можуть використати, щоб підвищити свою «впізнаваність» і посилити свій захист, а також поганим взаємозв'язком між цими різними механізмами. Крім того, вразливе становище правозахисників посилюється через недосконалість інституційного середовища, в якому не дотримуються повною мірою основи принципу верховенства закону, обстановку безкарності та корумпованості, що панує в багатьох країнах, що характеризуються відсутністю незалежності судової системи. Означене свідчить про актуальність обраної теми дисертаційного дослідження та її значущість для і практики міжнародного права.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні, є достатньо аргументованими. Поставлена мета роботи, сформульовані для її вирішення завдання, характеризуються ґрунтовністю дослідження. Авторка володіє матеріалом, вдало використовує сучасні методи наукового дослідження. Робота загалом відповідає формально визначеним вимогам. Структура дисертації є логічною і відповідає обраній темі дослідження. Відповідно до цілей, завдань, об'єкта і предмета дослідження робота складається зі вступу, трьох розділів (що об'єднують десять підрозділів), висновків і списку використаних джерел.

Так, у вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначається мета, об'єкт і предмет дослідження, його методологічна основа, наукова новизна, теоретичне і практичне значення отриманих результатів. У першому розділі «Міжнародно-правові засади статусу правозахисників» розкрито статус правозахисників на міжнародному універсальному і регіональному рівнях та у статутних актах органів міжнародної кримінальної юрисдикції. У висновках до розділу підсумовано означені питання.

У другому розділі «Об'єкти захисту прав людини правозахисників» авторкою зосереджено увагу на пріоритетних об'єктах захисту правозахисників, серед яких право правозахисників на: свободу мирних зібрань, на свободу асоціацій (об'єднань), свободу вираження поглядів, забезпечення безпеки правозахисників. Зроблено відповідні висновки.

Третій розділ «Організаційно-правовий механізм захисту правозахисників» містить детальний аналіз універсальних і регіональних органів та інституцій до компетенції яких віднесено захист правозахисників.

Розділ роботи супроводжується відповідними ґрунтовними висновками.

Висловлені в роботі висновки авторки, пропозиції і рекомендації можуть бути використані як у теоретичній, так і в практичній сферах, зокрема: у науково-дослідній роботі – як підґрунтя для подальшого поглибленого

теоретичного вивчення правового статусу правозахисників; у правотворчості – для імплементації положень міжнародних договорів у національне законодавство держав з метою його вдосконалення; у правозастосовній діяльності – для вдосконалення положень щодо статусу правозахисників відповідно до міжнародно-правових стандартів; у навчально-освітньому процесі – при розробці навчально-методичних комплексів, навчальних посібників, підручників та викладанні дисциплін «Міжнародне публічне право», «Європейська система захисту прав людини», «Міжнародне право прав людини», «Захист вразливих категорій осіб у міжнародному праві», «Навчання у сфері захисту прав людини»; в інформаційно-аналітичній сфері – для розширення знань про права людини.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи полягає у тому, що дисертація є першою у вітчизняній доктрині міжнародного права комплексною науковою працею, в якій здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення наукового завдання, що полягало у з'ясуванні міжнародно-правової основи щодо статусу правозахисника, особливостей його змісту; визначенні категорії осіб, що підпадають під термін «правозахисник», а також характеристики існуючого інституційного механізму їх захисту на міжнародному універсальному і регіональному рівнях.

Дослідивши методологічну та емпіричну базу роботи, можна зробити висновок про те, що отримані здобувачем результати мають наукову новизну та є обґрунтованими. Заслуговують на позитивну увагу такі положення дисертаційного дослідження:

1. Висвітлення положень існуючих міжнародно-правових актів універсального рівня, що стосуються статусу правозахисників на міжнародному універсальному і регіональному рівнях.

Визначення статусу правозахисників у межах діяльності органів міжнародної кримінальної юрисдикції на прикладі Міжнародного кримінального суду, Спеціального трибуналу по Лівану.

2. Висвітлення питання гарантування і захисту прав правозахисників, які мають принципове значення для роботи правозахисників, серед яких: забезпечення права на свободу зібрання та об'єднань, свободу вираження поглядів і право на захист у контексті діяльності правозахисників.

3. Означення практичного внеску діяльності міжнародних договірних і судових органів щодо забезпечення прав людини правозахисників (на прикладі Європейського суду з прав людини, Міжамериканського суду з прав людини, Суду ЄС, Комітету ООН з прав людини тощо).

4. Зосередження уваги на проблематиці правозахисників, які відносяться до категорії «вразливих груп населення», зокрема: жінки-правозахисниці, представники національних меншин, які займаються правозахисною діяльністю.

5. Характеристика діяльності міжнародних універсальних та регіональних інституцій у галузі захисту прав людини. Підкреслено роль установчих органів ООН (Генеральної Асамблеї, Економічної і Соціальної Рада), які докладають зусиль щодо розробки, удосконалення універсального правового підґрунтя в галузі регламентації і захисту прав людини означеної категорії осіб та створених ними допоміжних органів (Рада з прав людини); спеціальних представників, створення спеціалізованих структур. Акцентовано увагу на діяльності Управління верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) щодо забезпечення прав людини правозахисників. Серед органів регіонального характеру приділено увагу правозахисним інституціям Ради Європи, ОБСЄ, Європейського Союзу, Організації американських Держав, Організації Африканської Єдності.

6. Аналіз діяльності міжнародних неурядових організацій універсального, регіонального і субрегіонального характеру, які у своїй діяльності приділяють увагу питанням захисту осіб, які займаються правозахисною діяльністю, а саме: Міжнародна федерація прав людини, Всесвітня організація проти катувань, Міжнародна коаліція жінок-правозахисниць, Інститут прав людини та розвитку в Африці,

Західноафриканська мережа правозахисників, Мережа правозахисників Центральної Африки, Мережа африканських національних правозахисних установ та ін.

Слід відмітити практичну складову роботи, авторка приділила суттєву увагу дослідженню практики міжнародних правозахисних, судових інституцій щодо захисту правозахисників.

Заслуговує на увагу використана джерельна база роботи (214 джерел) основою якої стали універсальні і регіональні акти, доктринальні джерела, резолюції і рекомендації міжнародних міжурядових організацій, заключні зауваження Комітету з прав людини ООН, практика судових органів (ЄСПЛ, Суду ЄС), доповіді міжнародних неурядових організацій тощо.

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. Відзначаючи високий теоретичний рівень представленого на рецензування дисертаційного дослідження Варнавської К.А., його практичну значимість та наукову новизну, слід констатувати, що у роботі містяться положення, які потребують подальшого уточнення та удосконалення, зокрема:

1. На підставі ґрунтовного аналізу міжнародно-правових актів універсального і регіонального рівнів щодо регламентації статусу правозахисників авторкою встановлено, що в міжнародному праві відсутнє визначення поняття «правозахисник» та не передбачено єдиної уніфікованої процедури його визначення з метою – уникнути системи дозволів або «ліцензій». Зважаючи на цю обставину, авторці слід було запропонувати авторське бачення поняття «правозахисник».

2. Зважаючи на актуальність посилення ролі неурядових міжнародних організацій, про що йде мова у дисертаційному дослідженні (підрозділ 3.3. розділу III), авторці слід було б приділили більшу увагу діяльності в означеній сфері Amnesty International.

Підсумовуючи слід вказати, що висловлені зауваження жодним чином не ставлять під сумнів теоретичне і практичне значення дослідження, а мають

характер наукової дискусії та окреслюють здобувачу перспективи подальших наукових досліджень.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні теоретичні положення дисертації висвітлені у 8 наукових працях, з яких 3 статті – у наукових фахових виданнях України, та 5-х тезах наукових доповідей. Означені публікації чітко відображають висновки дослідження, які є достатньою мірою логічними та обґрунтованими.

Відсутність порушення академічної доброчесності. У розділах дисертації повно і вичерпно викладено зміст власних досліджень Варнавської К.А., зроблено посилання на наукові праці здобувачки, наведені в анотації. Перелік цих праць також міститься у списку використаних джерел. Усі публікації пов’язані з темою роботи та розкривають її зміст.

У роботі не виявлено ознак академічного плагіату та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором дослідження. Таким чином, можна переконливо стверджувати, що дисертація виконана здобувачкою самостійно, а сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень авторки. Усі публікації здійснені без співавторства.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації.

Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, які викладено в тексті дисертації. Анотація не містить положень чи ідей, які не зазначені в основному тексті дисертації. Анотація подана українською та англійською мовами і є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційного дослідження та окреслення основних результатів дослідження, що містять відповідні елементи наукової новизни.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Варнавської Кароліни Андріївни «Міжнародно-правове регулювання статусу правозахисників» свідчить про те, що робота виконана на відповідному теоретичному і методологічному рівні та відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження

ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Варнавська Кароліна Андріївна за результатами прилюдного захисту дисертації заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 Міжнародне право.

Рецензент

доцент кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, к.ю.н.

Євген РЕНЬОВ

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 00:55:26 04.10.2023

Назва файлу з підписом: рецензія Реньов Є.В..pdf
Розмір файлу з підписом: 410.6 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: рецензія Реньов Є.В..pdf
Розмір файлу без підпису: 386.6 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: РЕНЬОВ ЄВГЕН ВЛАДИСЛАВОВИЧ
П.І.Б.: РЕНЬОВ ЄВГЕН ВЛАДИСЛАВОВИЧ
Країна: Україна
РНОКПП: 3352002530
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 00:55:25 04.10.2023
Сертифікат виданий: АЦСК АТ КБ «ПРИВАТБАНК»
Серійний номер: 248197DDFAB977E5040000003FA4170174235804
Алгоритм підпису: ДСТУ-4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис PDF-файла (PAdES)
Формат підпису: З позначкою часу від ЕП (PAdES-B-T)
Сертифікат: Кваліфікований

До разової спеціалізованої вченої ради
у Харківському національному університеті
імені В.Н. Каразіна

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Варнавської Кароліни Андріївни
«Міжнародно-правове регулювання статусу правозахисників», поданої
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне
право» галузі знань 29 «Міжнародні відносини»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження Варнавської К.А. «Міжнародно-правове регулювання статусу правозахисників», присвячене актуальним питанням міжнародного права. Адже, проблематика захисту та заохочення прав людини і основоположних свобод, проголошених як міжнародними договорами в цій галузі так і конституційними актами держав не втрачає своєї актуальності та значущості. Однак, незважаючи на численні зусилля держав і міжнародних організацій створити надійні та ефективні механізми захисту прав людини, серйозність і масштаби їх порушень зумовили необхідність в активізації діяльності правозахисників. Потреба у визнанні їхнього значного внеску у здійснення прав людини стала однією з основних причин прийняття Декларації про правозахисників 1998 р., яка закріпила право кожної людини індивідуально й спільно з іншими, заохочувати і прагнути захищати та здійснювати права людини й основні свободи на національному та міжнародному рівнях.

Відтак тема дисертації, обрана К.А. Варнавською, є актуальною, своєчасною і значимою для науки міжнародного права.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першою в українській науці міжнародного права комплексною науковою

працею, в якій здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення наукового завдання, що полягало у з'ясуванні міжнародно-правової основи щодо статусу правозахисника, особливостей його змісту; визначенні категорії осіб, що підпадають під термін «правозахисник», а також характеристики існуючого інституційного механізму їх захисту на міжнародному універсальному і регіональному рівнях.

Відповідно до мети та завдань, об'єкта і предмета дослідження робота складається вступу, трьох розділів (поділених на десять підрозділів), висновків, списку використаних джерел і 1 додатку.

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначається мета, об'єкт і предмет дослідження, його методологічна основа, наукова новизна, практичне значення отриманих результатів, апробація результатів дисертації та публікації авторки.

У першому розділі «Міжнародно-правові засади статусу правозахисників» досліджено статус правозахисників у міжнародно-правових актах універсального характеру, статус правозахисників у міжнародно-правових актах регіонального характеру та статус правозахисників у статутних актах органів міжнародної кримінальної юрисдикції.

Другий розділ «Об'єкти захисту прав людини правозахисників» присвячений праву правозахисників на свободу мирних зібрань, праву правозахисників на свободу асоціацій (об'єднань), праву правозахисників на свободу вираження поглядів та праву на забезпечення безпеки правозахисників.

У третьому розділі «Організаційно-правовий механізм захисту правозахисників» проведено дослідження інституційного захисту правозахисників на міжнародному універсальному рівні, інституційного захисту правозахисників на міжнародному регіональному рівні та захисту правозахисників у межах міжнародних неурядових організацій.

Висновки дисертації можуть бути використані у науково-дослідній сфері, навчальній та законотворчій діяльності: 1) у науково-дослідній роботі – як підґрунтя для подальшого поглибленого теоретичного вивчення правового статусу правозахисників; 2) у правотворчості – для імплементації положень

міжнародних договорів у національне законодавство держав з метою його вдосконалення; 3) у правозастосовній діяльності – для вдосконалення положень щодо статусу правозахисників відповідно до міжнародно-правових стандартів; 4) у навчально-освітньому процесі – при розробці навчально-методичних комплексів, навчальних посібників, підручників та викладанні дисциплін «Міжнародне публічне право», «Європейська система захисту прав людини», «Міжнародне право прав людини» тощо; 5) в інформаційно-аналітичній сфері – для поширення знань про права людини.

Робота у цілому відповідає усім формально визначеним вимогам щодо обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Дисертація Варнавської К.А. є першою в українській доктрині міжнародного права комплексною науковою працею, в якій здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення наукового завдання, що полягало у з'ясуванні міжнародно-правового статусу правозахисника, особливостей його змісту; визначенні категорії осіб, що підпадають під термін «правозахисник», а також характеристиці існуючого інституційного механізму їх захисту на міжнародному універсальному і регіональному рівнях. Зокрема, автором *уперше*: визначено, що в питанні ідентифікації особи як «правозахисника» першочергове значення має саме правозахисний характер її діяльності, а не статус чи професія; проаналізовано практику міжнародних договірних і судових органів щодо забезпечення прав людини правозахисників (на прикладі Європейського суду з прав людини, Міжамериканського суду з прав людини, Суду ЄС, Комітету ООН з прав людини тощо). Встановлено, що означені інституції захищають права правозахисників, гарантовані міжнародним правом прав людини крізь призму особливостей їх правового статусу, виконуваної ними роботи; охарактеризовано досвід міжнародних неурядових міжнародних організацій у захисті прав правозахисників.

Отримані дисертантом результати мають наукову новизну та є обґрунтованими.

Заслужують на позитивну оцінку низка положень дисертаційного дослідження.

Зокрема, слід позитивно оцінити дослідження захисту правозахисників у цілому та окремих їх груп на універсальному міжнародно-правовому рівні (стор. 38-47). Варто підтримати думку авторки, що «під правами правозахисників розуміють ті права, які необхідні будь-якій особі для здійснення діяльності з просування та захисту прав людини» (стор.38).

Слід підтримати тезу авторки, що права правозахисників поширюються навіть на осіб, які не займаються просуванням прав людини на постійній основі або професійно (напр., журналісти, блогери та ін.). З усіх прав людини вирішальне значення для діяльності правозахисників мають такі: право на вільне вираження поглядів, право на свободу об'єднань і право на свободу зібрань. Усі інші права людини застосовуються до правозахисників рівною мірою, без спеціального захисту їхньої діяльності (стор.137).

Цілком справедливим є і твердження, що жінки-правозахисниці більше схильні до ризику зазнати певних форм насильства та інших порушень, упереджень, виключення та заперечення, ніж їхні колеги-чоловіки. Таким чином, жінки-правозахисниці вимагають особливої уваги, щоб упоратися з численними ризиками, з якими вони стикаються під час виконання своєї роботи (стор.140).

Досить якісним є аналіз практики ЄСПЛ щодо порушення прав заявників, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини 1950 р. через їхню правозахисну діяльність (стор.153-159).

Заслужує позитивної оцінки аналіз діяльності неурядових міжнародних організацій, які приділяють значну увагу питанням захисту правозахисників (стор. 176-189).

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. Відзначаючи високий теоретичний рівень дисертаційного дослідження, його практичну значимість та наукову новизну, слід зазначити, що у роботі містяться деякі дискусійні

положення, а також при аналізі дисертації виникли питання, які потребують додаткового роз'яснення під час захисту, зокрема:

1. Авторка неодноразово підкреслює, що у міжнародному праві відсутнє визначення поняття «правозахисник» (стор.23-24, стор. 32, стор. 85 тощо), натомість згадує про визначення поняття правозахисників, які надавав Спеціальний доповідач з питання щодо становища правозахисників, Спеціальний представник Генерального секретаря з питань правозахисників, учасники Всесвітнього саміту правозахисників тощо. Видається, що враховуючи тему дисертаційного дослідження поняття «правозахисник» є центральним, тому, попри відсутність нормативного визначення цього поняття, робота значною мірою би збагатилася, якщо би авторка надала доктринальне визначення поняття «правозахисник» та охарактеризувала його ознаки.

2. Виходячи з концепції роботи, правозахисниками є досить широке коло осіб. Зокрема, авторка підкреслює, що «правозахисником може бути будь-яка людина, незалежно від роду занять, оскільки її, перш за все, відрізняє діяльність, а не приналежність до будь-якої професії; деякі правозахисники роблять захист прав людини своєю професією, в тому числі адвокати, які ведуть справи про порушення прав людини, журналісти, профспілкові діячі або працівники сфери розвитку» (стор.34).

Значно збагатило би дисертацію чітка класифікація «правозахисників». Адже, елементи правового статусу, права та обов'язки окремих категорій правозахисників (наприклад, журналіст та адвокат-захисник у МКС) є кардинально відмінними. Справедливо підкреслити, що здобувач опосередковано проводить таку класифікацію поділяючи правозахисників на тих, як здійснюють правозахисну діяльність на професійній та на добровільній основі (стор.33, стор.85), на оплатній та безоплатній основі (стор. 85) тощо. Разом з тим цьому питанню видається мала би бути приділена більша увага.

3. Авторка звертає увагу, що «на міжнародному універсальному рівні відсутній єдиний юридично обов'язковий договір, яким би було врегульовано статус правозахисників». Відтак, виникає питання чи потрібен такий спеціальний міжнародний договір для врегулювання статусу правозахисників?

Якщо так, які питання пов'язані з правовим статусом правозахисників у ньому мали би бути врегульовані?

4. На стор.81 дисертаційного дослідження, авторка звертає увагу, що у 2016 році було створено Асоціацію адвокатів МКС, яка була офіційно визнана єдиним представницьким органом при МКС відповідно до правила 20 (3) ППД МКС. Разом з тим, у самому МКС діють два адвокатських об'єднання: Бюро громадських адвокатів для захисту (англ. "*Office of Public Counsel for the Defence*") та Бюро громадських адвокатів для потерпілих (англ. "*Office of Public Counsel for Victims*"), які виконують не менш важливі функції, проте які, очевидно у зв'язку з нормативно встановленою обмеженістю обсягу дисертаційного дослідження, залишилися поза увагою авторки.

5. Хотілося би почути думку авторки, які вбачаються подальші перспективи розвитку правового регулювання правового статусу правозахисників у нормах міжнародного права та національного законодавства України?

Висловлені зауваження та питання жодним чином не ставлять під сумнів теоретичне і практичне значення дисертаційного дослідження, а тільки закликають до наукової дискусії та визначають можливі перспективи подальших досліджень авторки.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Основні теоретичні положення дисертації висвітлені у 8 наукових працях, з яких 3 статті – у наукових фахових виданнях України, 5 тез наукових доповідей. Публікації чітко відображають висновки дослідження, які є достатньою мірою логічними та обґрунтованими.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

У дисертації викладено зміст власних досліджень авторки, зроблено посилання на власні наукові праці, наведені в анотації. Публікації авторки прямо пов'язані з темою дисертаційної роботи та розкривають її зміст.

У роботі не виявлено будь-яких порушень академічної доброчесності, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором

дослідження; усі сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора. Усі публікації авторки здійснені без співавторства.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації. Аналіз анотації дозволяє стверджувати що її зміст відповідає основним положенням дисертації. Анотація не містить положень чи ідей, що не зазначені в основному тексті дисертації.

Анотація подана як українською, так англійською мовами та є узагальненим викладом основного змісту дисертаційного дослідження та основних результатів дослідження, що містять відповідні елементи наукової новизни.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Варнавської Кароліни Андріївни «Міжнародно-правове регулювання статусу правозахисників», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 Міжнародне право галузі знань 29 – Міжнародні відносини свідчить про те, що робота виконана на відповідному теоретичному і методологічному рівні та відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – Варнавська Кароліна Андріївна за результатами прилюдного захисту дисертації заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 Міжнародне право.

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Віталій ГУТНИК

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 10:17:00 04.10.2023

Назва файлу з підписом: Відгук Гутник_дис_Варнавська.pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 2.5 МБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Відгук Гутник_дис_Варнавська.pdf
Розмір файлу без підпису: 2.5 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ГУТНИК ВІТАЛІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

П.І.Б.: ГУТНИК ВІТАЛІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

Країна: Україна

РНОКПП: 3119505772

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 10:16:58
04.10.2023

Сертифікат виданий: АЦСК АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Серійний номер: 248197DDFAB977E5040000007776BF006724D203

Алгоритм підпису: ДСТУ-4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в CMS-файлі (CAdES)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

*До разової спеціалізованої вченої ради
у Харківському національному університеті
імені В. Н. Каразіна
61022, Харків, майдан Свободи, 4*

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Варнавської Кароліни Андріївни
«Міжнародно-правове регулювання статусу правозахисників»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 293 Міжнародне право галузі знань 29 - Міжнародні
відносини**

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Право захищати та реалізовувати права людини стосується усіх людей, але особлива роль належить правозахисникам та громадським активістам, які просувають нові стандарти прав людини, а головне – стежать за виконанням державою її зобов'язань. Гостра тема переслідувань правозахисників та громадських активістів, а ще важливіше – безкарності за такі переслідування, є актуальною для сучасної України та її правової науки. На сьогоднішній день в умовах боротьби української держави проти російської агресії правозахисна українська спільнота якраз відстоює ключові правові цінності – справедливість, рівність та свободу.

Як правильно зауважує авторка, «правозахисники відіграють центральну роль у забезпеченні відповідності державної політики правам людини та підзвітності влади» та – що не менш важливо – «відіграють важливу роль у захисті жертв порушень прав людини та забезпеченні їхнього доступу до відшкодування збитків і засобів правового захисту на національному та на міжнародному рівнях» (с. 19). Тому питання міжнародно-правового регулювання статусу правозахисників, а також розширення послуг правового захисту правозахисників та громадських активістів, яких переслідують, інших видів прямої допомоги потерпілим

(покриття медичних витрат, психологічної підтримки, забезпечення охорони і т.п.) є одними з найважливіших завдань для міжнародних організацій та дипломатичних місій у контексті адвокації захисту прав правозахисників.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Рецензована робота характеризується системністю, послідовністю викладення матеріалу, чіткістю формулювань, обґрунтованістю основних висновків, рекомендацій та власної позиції.

Детальне ознайомлення з текстом дисертації К. А. Варнавської дає підстави стверджувати, що підхід дисертантки до аналізу предмета дослідження є ґрунтовним. Об'єкт і предмет дослідження визначені чітко й правильно, вони відповідають зазначеній темі. Мета дослідження сформульована науково виважено, а його завдання досить добре корелюють з вказаною метою щодо вирішення загальної важливої проблеми – визначення правового статусу осіб, які здійснюють правозахисну діяльність та міжнародного інституційного механізму захисту правозахисників.

Дисертація має логічну структуру (три розділи, у яких аналізуються міжнародно-правові засади статусу правозахисників, об'єкти захисту прав людини правозахисників та організаційно-правовий механізм захисту правозахисників), яка дозволяє розкрити позначені дослідницькі завдання та досягти поставленої мети.

Особливо варто відзначити методологічну базу дисертаційного дослідження – використання цілісної системи загальнотеоретичних і спеціальних методів наукового пізнання: формально-логічного, порівняльно-правового, системно-структурного, аксіологічного – разом із принципами, сучасними науковими підходами сприяло досягненню мети рецензованого дослідження та формулюванню обґрунтованих висновків і рекомендацій.

Висловлені наукові положення та висновки відзначаються *науковістю та достовірністю*.

У Розділі 1 «Міжнародно-правові засади статусу правозахисників», ведучи мову про статус правозахисників у міжнародно-правових актах універсального характеру наукове значення має репрезентований Варнавською К. А. висновок про те, що «на міжнародному універсальному рівні відсутній єдиний юридично обов'язковий договір, яким би було врегульовано статус правозахисників», і «основним актом, який вважається відправною точкою у становленні міжнародно-правових засад щодо регулювання становища правозахисників є Декларація про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати і захищати загально визнані права людини та основні свободи 1998 р.... яка ...незважаючи на те, що ...сама по собі не є юридично обов'язковим документом... являє собою сильне політичне зобов'язання держав щодо її реалізації» (с.84-85).

У Розділі 2 «Об'єкти захисту прав людини правозахисників» на схвальну оцінку заслуговує запропоноване дисертанткою положення про те, що «правозахисники не повинні стикатися з жодними обмеженнями їхніх прав, окрім тих обмежень, що є допустимими згідно з відповідними міжнародними зобов'язаннями держав та стандартами в цій сфері, а саме: відповідно до закону і необхідності в демократичному суспільстві в інтересах державної чи громадської безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших осіб» (с.138). Разом з цим, авторка справедливо робить висновок про те, що «правозахисники часто стикаються з важкими умовами і з численними перешкодами та обмеженнями, які варіюються від фізичного насильства до більш тонких заходів, таких як адміністративні перешкоди, кампанії клевети, спрямовані на їх дискредитацію, обвинувачення в непатріотизмі, зраді, «шпигунстві» (с. 139-140).

Варто підтримати запропонований К. А. Варнавською у Розділі 3 «Організаційно-правовий механізм захисту правозахисників» висновок про те, що «установчі органи ООН (Генеральна Асамблея,

Економічна і Соціальна Рада), докладають зусиль щодо розробки, удосконалення універсального правового підґрунтя у сфері регламентації і захисту прав людини правозахисників... посилення напрямків співпраці в означеній галузі здійснюється за рахунок інституцій, посадових осіб, серед яких суттєве значення має діяльність Ради з прав людини, яка ініціює призначення спеціальних представників, створення спеціалізованих структур, спеціалізованих установ ООН, зокрема ЮНЕСКО» (с.189).

Важливим є висновок дисертантки про те, що «підтримка правозахисників є давно усталеним компонентом зовнішньої політики Європейського Союзу у галузі прав людини та одним із його головних пріоритетів... Європейська Комісія керує фінансовим інструментом для підтримки правозахисників, які працюють у найнебезпечніших ситуаціях світу» (с.143) та, що «позитивною є практика ЄС щодо створення інституційного спеціалізованого механізму захисту правозахисників... і заслуговує на увагу «запровадження «Механізму Європейського Союзу для правозахисників (ProtectDefenders.eu), яким передбачено надання екстреної допомоги і матеріальної підтримки правозахисникам» (с.191).

Дисертаційна робота К. А. Варнавської завершується досить розгорнутими висновками (20 положень), які відображають важливі результати роботи, відповідають визначеній меті, завданням роботи та свідчать, що проведене дослідження дало змогу по-новому підійти до аналізу проблематики міжнародно-правового регулювання статусу правозахисників.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація є першою у вітчизняній доктрині міжнародного права комплексною науковою працею, в якій вирішено важливе наукове завдання, що полягало у з'ясуванні міжнародно-правової основи статусу правозахисника, особливостей його змісту, визначенні категорії осіб, що підпадають під термін «правозахисник», а також характеристиці існуючого інституційного

механізму їх захисту на міжнародному універсальному і регіональному рівнях.

Новація дисертаційного дослідження пояснюється також ретельним аналізом міжнародно-правових актів універсального характеру (Декларації ООН про правозахисників 1998 р., резолюцій Ради ООН з прав людини) та міжнародно-правових актах регіонального характеру (Керівних принципів ЄС щодо правозахисників 2004 р., Звіту про політику ЄС на підтримку правозахисників 2010 р., Плану дій ЄС з прав людини та демократії на 2015-2019 рр., Директив ЄС Європейського Парламенту, Рекомендацій, прийнятих під егідою РЄ).

Цінністю дисертації, безперечно, є як її науково-теоретичний рівень, так і практична спрямованість. На схвалення заслуговують положення роботи, які відображають новизну дисертаційного дослідження. Багато проблемних питань у міжнародно-правовій сфері ставляться вперше, зокрема:

- на підставі комплексного аналізу міжнародно-правових актів універсального і регіонального рівнів щодо регламентації статусу правозахисників встановлено, що в міжнародному праві відсутнє визначення поняття «правозахисник» та не передбачено єдиної уніфікованої процедури його визначення з метою уникнення дозволів або «ліцензій»;

- визначено, що в питанні ідентифікації особи як «правозахисника» першочергове значення має саме правозахисний характер її діяльності, а не статус чи професія;

- проаналізовано практику міжнародних договірних і судових органів щодо забезпечення прав людини правозахисників (на прикладі ЄСПЛ, Міжамериканського суду з прав людини, Суду ЄС, Комітету ООН з прав людини тощо) та встановлено, що означені інституції захищають права правозахисників, гарантовані міжнародним

правом прав людини крізь призму особливостей їх правового статусу, виконуваної ними роботи;

— охарактеризовано досвід міжнародних неурядових міжнародних організацій; акцентовано, що їх діяльність є невід’ємною складовою загального інституційного механізму; підкреслено їх внесок у покращення становища правозахисників та вплив на удосконалення нормативно-правової основи; моніторингу та фіксації випадків порушень прав цієї категорії осіб.

Авторкою також *удосконалено*:

- теоретичні положення щодо обмежень прав людини та встановлено, що окремі обмеження прав людини правозахисників ґрунтуються на положеннях антитерористичного законодавства, що нерідко є частиною системної політики держави, спрямованої на обмеження та перешкоджання правомірній діяльності осіб, які займаються правозахисною практикою;
- концепцію вразливості в аспекті діяльності жінок-правозахисниць: визначено, що хоча жінки-правозахисниці володіють усіма правами, водночас вони стикаються з додатковими ризиками, що породжуються під впливом укорінених гендерних стереотипів та часто сприймаються не як провідники змін, а як вразливі або віктимізовані особи.

Подана до захисту дисертаційна робота К. А. Варнавської «Міжнародно-правове регулювання статусу правозахисників» містить нові, раніше не захищені наукові положення, які є достатньо обґрунтованими. Це також зумовлено достатньою кількістю проаналізованих здобувачкою джерел (214), а також апробацією важливих результатів дослідження на науково-практичних конференціях. Отримані в роботі наукові результати в сукупності розв’язують актуальну наукову проблему, що виявляється в теоретико-методологічному обґрунтуванні та практичному аналізі міжнародно-правового регулювання статусу правозахисників.

Практичне значення результатів дослідження. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали та висновки дисертації можуть бути використані, зокрема, у надзвичайно важливих сферах – у науково-дослідній, правотворчій та у правозастосовній діяльності:

- у науково-дослідній роботі – як підґрунтя для подальшого поглибленого теоретичного вивчення правового статусу правозахисників;
- у правотворчості – для імплементації положень міжнародних договорів у національне законодавство держав з метою його вдосконалення;
- у правозастосовній діяльності – для вдосконалення положень щодо статусу правозахисників відповідно до міжнародно-правових стандартів.

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи.

Незважаючи на високий рівень здійсненого дисертанткою дослідження, у тексті дисертації викладені окремі дискусійні положення, що потребують уточнень та можуть бути озвучені під час публічного захисту дисертації:

1. У Розділі 2.2. авторка наголошує, що серед труднощів у створенні та реєстрації правозахисних асоціацій виділяють: «обтяжливі та тривалі процедури реєстрації; обмеження на створення мереж і незалежність, наприклад, закон однієї з країн дозволяв функціонування в регіоні тільки однієї федерації, що займається тим чи іншим конкретним питанням; нечітко сформульовані підстави для відмови в реєстрації і відсутність практики повідомлення причин відмови; труднощі при здійсненні правозахисниками права на подання апеляції у разі відмови в реєстрації; політизація процесу реєстрації на шкоду діяльності правозахисників, зокрема, у великій кількості випадків заявки на реєстрацію розглядаються урядовими міністерствами і навіть службами безпеки, тісно пов'язаними з урядом тощо (с. 108). Хотілося б почути міркування дисертантки з приводу бачення шляхів та методів

подолання таких труднощів?

2. Слід погодитися з висновком дисертантки, що «правозахисники не повинні стикатися з жодними обмеженнями їхніх прав, окрім тих обмежень, що є допустимими згідно з відповідними міжнародними зобов'язаннями держав та стандартами в цій сфері, а саме відповідно до закону і необхідності в демократичному суспільстві в інтересах державної чи громадської безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших осіб» (с.138). Однак, потребує уточнення бачення авторки того, як вказані зобов'язаннями держав та права правозахисників реалізуються в умовах, наприклад, воєнного стану? Яка роль правозахисників у війську та який механізм їх захисту, особливо якщо вони опинилися на території, наближеній до зони бойових дій чи у зоні бойових дій ?
3. Було б доречно на захисті пояснити думку про те, що «жінки-правозахисниці вимагають особливої уваги, щоб упоратися з численними ризиками, з якими вони стикаються під час виконання своєї роботи». Адже, як справедливо зауважує авторка, «задня усунення такої негативної тенденції існує нагальна потреба в посиленні заходів у відповідь з урахуванням гендерних аспектів, оскільки більшість існуючих механізмів не призначені виключно для жінок-правозахисниць і слугують безлічі цілей..» (с. 199).

Наведені нами міркування мають характер наукової дискусії, і, безумовно, не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження Варнавської Кароліни Андріївни та не знижують його науково-практичної цінності. Робота виконана на високому теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладені у 8 наукових працях, з яких 3 статті – у наукових фахових виданнях України та 5-х тезах наукових доповідей. Публікації чітко та повно відображають

результати та висновки дослідження, які є достатньою мірою логічними та обґрунтованими.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Дисертація є самостійним дослідженням К. А. Варнавської, всі сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовано на основі власних досліджень та зроблено посилання на наукові праці здобувачки, наведені в анотації. Перелік цих праць також міститься у списку використаних джерел. Усі публікації здобувачки пов'язані з темою дисертаційної роботи та розкривають її зміст. Вказані публікації здійснені без співавторства.

У дисертаційній роботі не виявлено ознак академічного плагіату та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного авторкою дослідження..

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації.

Аналіз змісту анотації дисертації засвідчує її відповідність основним положенням, які викладено в тексті дисертації. Анотація не містить положень чи ідей, які не зазначені в основному тексті дисертації.

Анотація подана українською та англійською мовами і є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертації та основних результатів дослідження, що позначені елементами наукової новизни.

Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження Варнавської Кароліни Андріївни «Міжнародно-правове регулювання статусу правозахисників» свідчить про те, що робота виконана на відповідному теоретичному і методологічному рівні та відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – Варнавська Кароліна Андріївна за

результатами прилюдного захисту дисертації заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 Міжнародне право.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук,

професор, в.о. завідувача

кафедри міжнародного права та

порівняльного правознавства

юридичного факультету

Чернівецького національного

університету імені Юрія Федьковича

**Світлана
КАРВАЦЬКА**

КАРВАЦЬКА СВІТЛАНА БОГДАНІВНА

Результат перевірки підпису	Signature is valid
П.І.Б.	КАРВАЦЬКА СВІТЛАНА БОГДАНІВНА
РНОКПП	2373909883
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	11:11:08 04.10.2023
Сертифікат виданий	АЦСК АТ КБ «ПРИВАТБАНК»
Серійний номер	248197DDFAB977E50400000062860601512D2704
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований